

שרגילים להעמיד בו את הספינה, והיינו שלשלת של ברזל, וכדמפרש טעמא ואזיל.

כלי הנטמא במת נעשה אב הטומאה. אבל כלי מתכות הנטמא במת דינו כמת עצמו, והנטמא בכלי זה נעשה אב הטומאה כאילו נטמא במת עצמו, שכך דרשו חכמים מן הכתוב "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת", ללמדך: חרב שבו הרגו את המת — וכן שאר כלי מתכות שנטמאו במת — הרי דין כלי זה כחלל עצמו, שהוא אבי אבות הטומאה.

והיינו שהשמיענו שמואל: לענין טומאה הוא (7) כיון דכתיב "בחלל חרב", ודרשינן: "חרב הרי הוא כחלל" — אין, בזה אכן צריך קשירה בשלשלת של ברזל דוקא, כי הכבל נעשה כמת עצמו לטמא את הספינה להיות אב הטומאה, והספינה מטמאת את הכלים שבתוכה להיות ראשון לטומאה. אבל כשאינה קשורה בשלשלת של מתכת, כי אז נעשה הכבל אב הטומאה, ומטמא את הספינה להיות ראשון לטומאה, ואין ראשון לטומאה מטמא את הכלים.

אבל לענין שבת, כיון שיכול החוט להעמידה, אפילו העמידה בחוט הפרבל מותר לטלטל על ידי קשירה זו.

מתניתין:

הזורק את האבן ארבע אמות ברשות הרכים

דיכול אותו חוט להעמידו שלא יפרדו, ודקשיא לך: פשיטא, אימא לך: שמואל שהוצרך להשמיענו שאפילו חוט הסרבל מועיל להתיר בספינות, לאפוקי מדינפשיה קאתי [להוציא מדברי עצמו הוא בא] —

כלומר, היות ומצינו לשמואל עצמו שאמר גבי ספינות [לענין אחר שהצריכו בו חכמים קשירה בדבר המעמיד את הספינה]: לא אמרו חכמים אלא כשקשרה בדבר שרגילים להעמיד בו, לפיכך הוצרך שמואל להשמיענו: לענין שבת שהצריכו חכמים קשירה בדבר המעמיד את הספינה, אין צריך שיקשור דוקא בדבר שרגילים להעמיד בו, אלא כל קשירה המעמידה את הספינות שלא יפרדו זו מזו קשירה היא, ומותר לטלטל מזו לזו.

דתנן: קשרה לספינה לאהל המת בדבר המעמידה, הרי הוא מביא לה טומאה, ומשום שאותו כבל בה קשר את הספינה נטמא, והרי הוא מטמא את הספינה עצמה, (6) והספינה מטמאת את הכלים שבתוכה.

ואם קשרה בדבר שאין מעמידה, אין הוא מביא לה טומאה, כדמפרש טעמא ואזיל.

ואמר שמואל: והוא שקשורה הספינה בשלשלת של ברזל שרגילים להעמיד בה את הספינה, כלומר, זו שאמרו חכמים "בדבר המעמידה", לא נתכוונו חכמים לכל קשירה המעמידה את הספינה, אלא לקשירה בדבר

7. תיבת "הוא" נראית מיותרת.

6. וכגון ספינת הירדן שהיא קטנה ומיטלטלת מליאה וריקנית, ומקבלת טומאה. ראה לעיל פג ב. רש"י.

בשוגג, כי לא ידע ששבת היום, ונזכר שהיום שבת מאחר שיצתה האבן מידו וקודם שתנוח –

ולאחר שנזכר קלטה אחר לאבן, וכגון שנעקר אותו אחר ממקומו לקראת האבן וקלטה, (1) ונמצא שההנחה מתייחסת לאותו אדם והמלאכה כולה נעשית על ידי שנים, וקיימא לן "שנים שעשאוה, פטורין" –

זה הכלל: כל חייבי הטאות, אינן חייבין, עד שתהא תחלתן [תחילת המלאכה] וסופן [סוף המלאכה] בשגגה.

או שקלטה הכלב בפיו, (2) שאין זו הנחה מאחר שאין הנחה חשובה לחייב אלא אם כן היתה על גבי מקום ארבעה על ארבעה – (3)

אבל אם היתה תחלתן בשגגה וסופן בזדון, או שהיתה תחילתן בזדון וסופן בשגגה, הרי אלו פטורין מן החטאת, עד שתהא תחילתן וסופן בשגגה.

או שנשרפה ולא נחה כלל – הרי זה פטור מן החטאת. כן הוא פירוש המשנה לפי הסלקא דעתין בגמרא. (4)

גמרא:

שנינו במשנה: הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו, קלטה אחר, קלטה כלב, או שנשרפה, פטור:

וכן מי שזרק בשבת בשוגג איזה חפץ כדי לעשות חבורה בין באדם ובין בבחמה,

ומקשינן על המשנה, שאינה פוטרנו על אף שנזכר, אלא אם כן קלטה אחר או הכלב או

1. כן פירש רש"י. והוא על פי המבואר בסוגיא לעיל ה א, ראה שם.
2. נתבאר על פי רש"י, שכתב: או שקלטה כלב בפיו. ולכאורה נראית כוונת רש"י, דהרי מבואר לעיל ה א: ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה, וסובר רש"י: אף יד הכלב חשובה כארבעה על ארבעה, ולכן הוצרך רש"י לפרש שקלטה הכלב בפיו. אך ראה בתוספות ר"ד בסוף העמוד, שאף פי הכלב חשוב כארבעה על ארבעה מפני שהוא בעל חיים, והוא מפרש כן בדברי הגמרא בסוף העמוד, ושלא כפירוש רש"י שם.

3. כמבואר לעיל ד א. וראה לעיל ז ב שלדעת רב חסדא אין צריך הנחה על גבי מקום ארבעה, וראה שתי שיטות בתוספות לעיל ד ב ד"ה

4. ראה היטב הערה 12.

5. בתוספות נתקשו: לפי מסקנת הגמרא שאף

לכתא ומיתנא, והרי אונגדו בידו הוא! (9)

כלומר, איך נפרש את המשך המשנה בלכתא ומיתנא, והרי באלו פטור אפילו לא נזכר, כיון שאגדו של החפץ הנזרק בידו הוא!?

ומשנינן: אכן לענין זריקת ארבע אמות ברשות הרבים לא משכחת לה למה ששנינו בסיפא שהוא פטור כשאין סופן שגגה, ומשום, שאם יצתה האבן מידו, הרי זה כתחילתן וסופן שגגה, ואם זרק על ידי לכתא ומיתנא הרי הוא פטור אפילו היה סופה בשגגה, והסיפא הפוטרת כשנזכר באמצע המלאכה, היינו דוקא בכגון שזרק אבן על ידי לכתא ומיתנא ונתכוין לעשות חבורה, שבזה הרי לא יתכן לפוטרו משום שאגדו בידו.

ומקשינן עלה: הא, הזורק לעשות חבורה ונזכר — בהדיא קתני לה [מפורש דין זה במשנה]: (10)

שהרי שנינו במשנתנו: הזורק לעשות חבורה, בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא

שנשרפה ואין כאן הנחה, ומשמע: הא אילו נחה האבן במקום שראוי לחייב עליו ולא היה קולטה אחר או הכלב — הרי זה חייב!?

והלא נזכר עד שלא נחה, ותנן בהמשך משנתנו: כל חייבי הטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה. וזה, כיון שנזכר קודם שנחה, הרי אין סופה של מלאכה בשגגה! (6)

אמר תירץ רב כהנא: סיפא, הפוטרת כשנזכר קודם שנחה אתאן לכגון שזרק על ידי לכתא ומיתנא. (7) כלומר, אין המשנה פוטרת אם נזכר, אלא כשבשעת הזכירה יכול הוא לעכב את החפץ מלנוח, כי החפץ מחובר לחוט שביד הזורק. אבל הזורק חפץ אין מועילה זכירתו לאחר שיצתה האבן מידו, כיון שכבר אינו יכול לעכבה מלנוח, ולפיכך לא פטרה המשנה ברישא אלא כשקלטה כלב. (8)

ומקשינן עלה: לכתא ומיתנא! וכי חייב אפילו אם לא נזכר כשהיתה הזריקה על ידי

ומחברים בו הדרדורים שיחזיק זה את זה. מיתנא: חבל. כלומר, חבל שיש תפסן בראשו המחזיק את החפץ.

8. ומה ששנינו במשנה שנזכר, אף על פי שבלי זכירתו הרי הוא פטור משום שקלטה כלב, להשמיענו באה המשנה, שעל אף שנזכר אינו פטור, אלא אם כן קלטה אחר או הכלב. רש"י ותוספות.

9. כעין זה לעיל צו ב, גבי זריקת בוכיאר.

10. כן היא גירסת רש"י.

לגבי שבת פטור הוא, אם נזכר תחילה, אם כן למה הצרכה המשנה להשמיענו דין זה לענין העברת ארבע אמות ולענין חבורה, והרי מה לי העברה מה לי חבורה!?

6. יכולה היתה הגמרא להקשות עוד: הא לא נזכר, חייב! והרי קלטה כלב. שפת אמת, ראה שם שהאריך בזה.

7. לכתא: עץ קטן שכפול ראשו [סוג של תפסן], וצריך לחמורים נושאים דרדורים [כמין חביות] של יין שתוחבין אותו בשני עקלים שהדרדורים תלויים בהם משני צידי החמור,

או שנשרפה.

ומקשינן עלה: והא "זה הכלל" דקתני בסיפא שהוא פטור כשנזכר, אזריקה קתני לה, שהרי אחר ששנתה המשנה דין זורק לעשות חבורה, שנינו: "זה הכלל", ואם כן משמע דגם בזריקה הוא פטור אם נזכר!?

אלא אמר רבא לפרש את הרישא: לעולם אף הזורק שכבר אינו יכול לעכב את החפץ מלנוח, הרי הוא פטור אם נזכר, ומה ששנינו ברישא "קלטה כלב", אין הכוונה שלאחר זכירתו קלטה הכלב, אלא **תרת** דינים נפרדים **קתני** ברישא:

א. הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו —

ב. אי נמי אפילו לא נזכר, וקלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה —

נעשית חבורה, פטור. הרי שדין זורק לעשות חבורה ונזכר, שהוא פטור, בפירוש שנינו אותו במשנתנו. ואם כן בהכרח שהסיפא "זה הכלל" אינה עוסקת בעשיית חבורה, אלא בזריקת ארבע אמות ברשות הרבים. ומכל מקום שנינו, שהוא פטור כשנזכר עד שלא נחה. ואם כן שוב תיקשי הרישא דמשנתנו, שאינה פוטרנו בנזכר אלא כשקלטה אחר או כלב או שנשרפה!?

אלא, אמר רבא ליישב את הרישא של המשנה: זו ששנינו בסיפא דמשנתנו שאם היה סופן שגגה הרי זה פטור, היינו **במעביר** ארבע אמות ברשות הרבים שלא על ידי זריקה, (11) ובאופן זה בלבד אם נזכר קודם שהניח אינו חייב חטאת. אבל בזורק אינו פטור ואף שנזכר, כיון שכבר אינו יכול לעכבה. ולפיכך שנינו ברישא דמשנתנו, שאינו פטור אלא אם כן קלטה אחר או כלב

11. א. פירוש: ומה ששנינו גבי חבורה שהוא פטור, אף שבהדיא מיירי בזריקה, היינו כשזורק על ידי לכתא ומיתנא ובידו להחזירה, תוספות. ב. ראה בליקוטי ה"חזון איש" הנדמ"ח, הובאה שם השגתו על דברי הגר"א וסרמן זצ"ל ב"קובץ ענינים", שכתב להוכיח מדברי הריטב"א במכות טו א, שאם התרו באדם רק בשעת הנחה, הרי הוא חייב. והשיג: עיין במשנה "תחילתן שגגה וסופן מזיד", ובגמרא הוה סלקא דעתין לפרש במעביר, [כוונתו לדברי הגמרא כאן, שרצתה הגמרא לפרש את כל המשנה במעביר], וכן הוא ברמב"ם פ"א הי"ט, [כוונתו, שהרמב"ם שם כתב "כל העושה מלאכה בשבת מקצתה בשגגה ומקצתה בזדון, בין שהזיד ולבסוף שגג, בין שגג ולבסוף הזיד, פטור", ולשון זו משמעה

בין במעביר ובין בזורק. ולכאורה יותר יש ללמוד מלשון הרמב"ם בהמשך הדברים ... פטור, עד שיעשה שיעור המלאכה כולה מתחילתה ועד סוף בזדון, ואחר כך יהיה חייב כרת, ואם יהיה בעדים והתראה חייב סקילה", וזה מפורש כמעט שלא כדברי ה"קובץ ענינים"]. ואם איתא, [הרי] תחלתו שגגה וסופו זדון בהעביר חייב מיתה, ולא שייך למתני פטור מחטאת. אלא ודאי בעינן המלאכה כולה באיסורא, וכן הוא בהדיא ברשב"א וריטב"א לעל ג ב. ועוד ראייה, אם איתא דעקר ונזכר, והניח במזיד חייב, אם כן נזכר וחזר ושכח והניח, יהא חייב חטאת, דהא הנחה לחודא הוי דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ובהדיא אמר בסוגיין [ראה בהמשך העמוד] ולקמן קה א, דידיעה מחלקת.

בשני אלו הרי זה פטור.⁽¹²⁾

רב אשי אמר אף הוא, שהזכירה פוטרת גם אם כבר אינו יכול לעכב את החפץ מלנוח. ואולם מפרש הוא את לשון המשנה באופן אחר:⁽¹³⁾

חסורי מחסרא משנתנו, והכי קתני: הזורק, ונזכר מאחר שיצתה מידו, ושוב קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה, הרי זה פטור — הא נחה, הרי זה חייב.

במה דברים אמורים, שחזר ושכה,⁽¹⁴⁾ ונמצא שהיתה תחילת המלאכה וסופה בשגגה.

אבל לא חזר ושכה, הרי זה פטור, שכל חייבי הטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה.

שנינו במשנה: זה הכלל: כל חייבי הטאות אינן חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה:

איתמר: המעביר ברשות הרבים שתי אמות בשוגג, ונזכר, ועבר החפץ שתי אמות נוספות במזיד, ועבר החפץ עוד שתי אמות בשוגג:

רבה אמר: פטור. רבא אמר: חייב.

כי אמנם כן צריך שיהיה "מזיד", והיינו לאפוקי שלא שכח כי היום שבת, אך אין ללמוד מזה שאם נתחרט, יהיה פטור].

13. כתב בתוספות ר"ד: רב אשי אמר ... פירוש, אף על גב דרבא פירשה פירוש מרווח, וכדמשמע פשטה דמתניתין, דהאי "קלטה" — "או קלטה" קתני, ורתתי מילי נינהו. נראה לו דוחק לרב אשי לערב במתניתין דין "קלטה אחר או כלב" עם "נזכר", דמה ענין זה לזה, [הרי] כולה מתניתין מיירי בפטור ה"נזכר", ולמה עירב התנא פטור קלטה אחר או הכלב, שהיא ענין אחר, ומה טיבו של זה אצל זה. משום הכי אמר "חסורי מחסרא", ומוקי כולה מתניתין בנזכר.

14. מבואר מדברי רב אשי, שאם כי מקצת ההעברה ברשות הרבים היתה בשעה שזכר, מכל מקום חייב הוא, והיינו כגון שזרק ארבע אמות בשוגג, אלא שבאמצע עבר כמה אמות במזיד, וכמבואר בהמשך הסוגיא, דבזרק שתי אמות בשוגג ושתי אמות במזיד ושתי אמות בשוגג חייב הוא בודאי.

12. א. כתב רש"י: "והדר תני כללא [זה הכלל כל חייבי טאות אינן חייבין עד שיהא תחילתן וסופן שגגה]" לאתויי מעביר.

ותמה ב"שפת אמת": והרי "זה הכלל דקתני אזריקה קתני"? וראה שם.

ב. נסתפק ב"שפת אמת": אי גם במזיד שייך זה הכלל, דצריך שיהיה מזיד מתחילת המלאכה ועד סופה, לאפוקי אם באמצע המלאכה נתחרט, אלא דלא מצי למיהדר, דיהיה פטור.

וכתב: ומדברי התוספות לעיל ד ד"ה קודם שיבא משמע דגם במזיד שייך כן, כמו שכתבו שם בשם ריב"א בהדביק פת בתנור, דכיון שאין אנו מניחים לו לרדות אינו מחוייב סקילה, ולכאורה קשה להבין דהא כיון דתחלתו הוי מזיד אמאי ייפטור, אך אם נאמר דהא דקתני "זה הכלל" איתמר נמי במזיד, ניחא. [ויש להעיר, דמלשון הרמב"ם שהובא בהערה 11 "עד שיעשה שיעור המלאכה כולה מתחילתה ועד סוף בודון, ואחר כך יהיה חייב כרת, ואם יהיה בעדים והתראה חייב סקילה", מבואר בהדיא ש"זה הכלל" הוא גם לענין מזיד. אלא שלכאורה אין לפשוט מזה את ספיקו של ה"שפת אמת",

ומפרשת הגמרא את דבריהם:

שנינו במשנה לקמן קה א: הכותב שתי אותיות [שהם שיעור כתיבה לחייב עליה חטאת] בשתי העלמות [היינו שזכר בין אות לאות שכתב בשגגה, ושוב שכח], רבן גמליאל מחייב. וחכמים פוטרם. ומפרשת הגמרא שם: במאי קמיפלגי: רבן גמליאל סבר "אין ידיעה לחצי שיעור" [לחלק את ההעלם לשתי העלמות, שלא יצטרף עמו חצי האחר לחיוב חטאת]. ורבנן סברי, יש ידיעה לחצי שיעור.

רבה אמר: פטור, כי אפילו לרבן גמליאל, דאמר "אין ידיעה לחצי שיעור", ולדבריו, היה מקום לומר שאין הידיעה שנודע לו באמצע הזריקה מחלקת, בכל זאת כאן פטור, כי רק התם, בכותב שתי אותיות והיתה לו ידיעה ביניהן, הוא דקא מחייב, ואין הידיעה שביניהן מחלקת, משום דכי קא גמר שיעורא, בשוגג קא גמר. כשכתב את

האות השניה המשלימה את שיעור הכתיבה, הרי בשוגג כתיבה, וראויה היא לציורף, ואם משום שנודע לו בינתיים, הרי לדבריו "אין ידיעה לחצי שיעור" -

אבל הכא, דאת שתי האמות השניות שעשה אחרי שתי האמות הראשונות שעשה בשוגג, במזיד עשאן, לא חייב. ואף שעשה לאחר מכן שתי אמות נוספות בשוגג, מכל מקום, השיעור נגמר בארבע הראשונות, וכיון שאת חלקן השני הוא עשה במזיד, לכן אינו מתחייב חטאת.

אך דנה הגמרא: **ובמאי, באיזה אופן** אנו עוסקים?

אי בזורק, הרי שוגג הוא בגמר המלאכה. כי מאחר שאין בידו לעכבה, הרי שלא נגמרה המלאכה עד שתנוח, והלוא קודם ההנחה היו שתי אמות נוספות שהיו בשוגג! (15)

הכא דאין בידו, לא. ובמאי, אי במעביר הרי בידו, אלא בזורק, ומבואר דבזורק הוא דאמר רבה שחייב אפילו לרבנן, וכתב שם רש"י "מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי", ואם כן מבואר, שאפילו לרבנן הרי הוא חייב בזורק בין לרבה ובין לרבא.

ולשון התוספות הוא: אי בזורק שוגג הוא, אף על גב דכי גמר שיעוריה במזיד גמר, מכל מקום כיון דבתחילת זריקה [שהויה עיקר החיוב, לשון תוספות הרא"ש] הויה שוגג ואין יכול להחזירה, ובהנחה נמי שוגג הוא, חשיב כאילו מתחילה ועד סוף הויה חדא שגגה.

ב. בגדר העברת ארבע אמות ברשות הרבים מצינו מחלוקת. ודעת בעל המאור [לו ב מדפי הרי"ף] בגדר האיסור, שהוא: לפי שארבע אמות

15. א. נתבאר על פי לשון רש"י שכתב: שוגג הוא, שהרי אין בידו לעכבה, וכיון שחזר ושכח חייב, דלא נגמרה מלאכה עד שעת הנחה שהוא לסוף ובשוגג.

והנה לכאורה היה נראה, דבזורק הרי הוא חייב רק אליבא דרבן גמליאל שאין ידיעה לחצי שיעור. כי הרי החילוק שחילקה הגמרא מדברי רבן גמליאל הוא, דבשתי אותיות גמר שיעורא בשוגג מה שאין כן גבי ארבע אמות במזיד קא גמר, ולזה מועיל מה שכתב רש"י, דבזורק "לא נגמרה מלאכה עד שעת הנחה", אבל לא לרבנן הסוברים "יש ידיעה לחצי שיעור".

ואמנם בהכרח לפרש לא כן, שהרי בהמשך הגמרא "רבה אמר חייב, ואפילו לרבנן דאמרי יש ידיעה לחצי שיעור, התם הוא דבידו, אבל

אלא הכא במאי עסקינן, **במעביר** את ששת האמות שלא על ידי זריקה. ומאחר שבידו לגמור את המלאכה לאחר ארבע אמות, אם יניח, נגמר בכך השיעור בסיום העברת ארבע האמות הראשונות. והרי עשה את חלקם במזיד, ולכן הוא פטור.⁽¹⁶⁾

רבה אמר: חייב, ואפילו לרבנן דאמרי "יש ידיעה לחצי שיעור", והיה לנו לומר שהידיעה מחלקת, ולא יהא חייב, בכל זאת יש לחלק, ולחייב כאן. כי רק **התם** [לגבי כותב בשבת שתי אותיות בשתי העלמות] הוא שפטרו חכמים מקרבן, משום **דבידו** להפסיק את המלאכה כשנודע לו. **אבל הכא, דאין בידו להפסיק את המלאכה בשעת הידיעה, לא מחלקת הידיעה, וחייב.**

ודנה הגמרא: **ובמאי? אי במעביר** שלא על

ידי זריקה, הרי אף כאן **בידו** להפסיק את המלאכה כשנודע לו.

ואלא, לא אמר רבה שהוא חייב, אלא **בזורק**, שאין בידו להפסיק את המלאכה.

ונמצא, שרבא פטר בזורק, ורבה חייב במעביר, ולא נחלקו כלל, אלא זה אמר את דינו באופן אחד, וזה באופן שני.

אמר רבה: זרק חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים או מתחילת ארבע לסוף ארבע ונחה כפי הכלב או כפי הכבשן שקלטה שלהבת ונשרפה,⁽¹⁷⁾ הרי זה **חייב** אם מתחילה נתכוין לכך.⁽¹⁸⁾

ומקשינן: **והאנן תנן במשנתנו: קלטה אחר, או קלטה הכלב, או שנשרפה**, הרי זה

של אדם בכל מקום קונות לו, וכרשותו דמיין, וכשמוציא חוצה להן — בזורק או במעביר — כזורק מרשות היחיד לרשות הרבים דמי. ולפי זה תמוה לכאורה, איך שייך לחייבו על העברת שתי האמות הנוספות, והרי כשעבר ארבע אמות כבר הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ושתי האמות הנוספות אינם אלא כמכניס שתי אמות בעומק רשות הרבים שאין לחייב עליהם! ? וראה מה שכתב על זה ב"שלמי יוסף".

16. בליקוטי "חזון איש" הנדמ"ח, הובאו דברי הגר"א וסרמן זצ"ל ב"קובץ ענינים", שרצה לחדש — על פי מה שהוכיח מדברי הריטב"א [הובא גם בהערה לעיל], שאם הניח במזיד ובהתראה הרי הוא חייב מיתה, אף שהיתה העקירה בשוגג — שאם כן יש לומר גם לענין חטאת, שאם היה אנוס בעקירה והניח בשוגג הרי הוא חייב חטאת, ולא פטרה המשנה בתחלתו זדון וסופו שגגה, אלא משום שהוא

"אינו שב מידיעתו". והשיג ה"חזון איש": הלא בשתי אמות בשוגג ושתי אמות במזיד ושתי אמות בשוגג פטרינן בגמרא משום ידיעה בינתיים, ומבואר שאין כאן משום "אין שב מידיעתו", שהרי שתי אמות בלי עקירה והנחה אין כאן חילול שבת. ועוד, אפילו בעשה תשובה פטרינן שאין מזיד ושוגג מצטרפין, תדע שהא ידיעה בין עקירה להנחה פוטרת ומחלקת, וכל שכן כשעשה במזיד העקירה, ומזה מוכח שאין לחייב על הגמר לחוד, שאין ידיעה בינתיים מחלקת רק לענין שיעור החטא ולא מפסידה עיקר המלאכה, ואם כן יחייב על ההנחה לחודא, אלא שהעקירה וההנחה לא גריעא משתי אותיות שאין חייב באות אחת בשוגג ואות אחת במזיד.

17. על פי לשון רש"י בעירוובין צט א.

18. כן מוכח בהמשך הסוגיא. ומטעם זה כתבו

פטור! (19)

מכויין שתנוח שם, ומחשבתו משייא ליה מקום. (21)

אמר רב ביבי בר אבוי: אף אנן נמי תנינא [אף אנו שנינו במשנה בכריתות] ד"מחשבתו משייא ליה מקום": דתנן, יש אוכל אכילה אחת, וחייב עליה ארבע טאות, ואשם אחד. כיצד? הטמא שאכל מן המוקדשין [וחייב על אכילתו בטומאה קרבן חטאת].

ומשנינן: התם, במשנתנו, עסקינן בכגון דלא מכויין שתנוח במקום שנחה, ולכן הוא פטור כשנחה בפי הכלב, שהרי אין זה מקום ארבעה, וכן כשנשרפה הוא פטור משום שלא נח החפץ כלל. (20)

אבל הכא, בדברי רבה, מדובר בכגון דקא

דוקא כשהחסרון הוא משום מקום ארבעה הוא דמועיל מחשבתו להשוותו מקום, אלא אפילו אם לא נח כלל הרי הוא מתחייב כשנתכוין לכך, שהרי "בפי הכבשן" לא נח החפץ כלל, אלא דרך הילוכו נשרף בפי הכבשן, ומכל מקום מועיל מחשבתו לחייבו. וכן מצינו בהמשך הסוגיא, דבמקום שאין דרך הוצאה מתחייב הוא משום מחשבתו, וכן נתבאר בפנים. [ומיהו אפשר דשריפתו זו היא הנחתו, וכעין שמצינו "כתיבתן זו היא הנחתן" [לעיל פ א], ו"אכילתו זו היא הנחתו" [בתוספות כאן ד"ה והוציאן].

ב. הקשו התוספות לעיל ד ב ד"ה אלא: הרי לעיל בתחילת המסכת גבי בעל הבית שהניח ביד עני או עני שהניח ביד בעל הבית שהם חייבים כמבואר במשנה שם, מקשינן לעיל ד א: והא בעינן מקום ארבעה וליכא, והרי כאן מבואר דמחשבתו משייא ליה מקום!?

ותירץ רבינו תם: דהא דאמר "מחשבתו משייא ליה מקום", היינו היכא דלא ניחא ליה בענין אחר אלא בענין זה, כמו משתיין ורק, שאינו יכול להשתין או לרוק בענין אחר, וכן זרק בפי כלב, שרצונו שיאכלנו הכלב או שישורף העץ בכבשן ... אבל הכא אינו חושש, אם מקבל בידו או בכלי אחר.

וכעין זה כתבו התוספות בעירובין צט א ד"ה מחשבתו: דוקא בכי האי גוונא דנהנה באותו מקום טפי מבמקום אחר, כגון בפי כלב

התוספות שלא לגרוס "ונחה בפי הכלב", כי לשון זו משמעה, שהוא לא נתכוין לכך, אלא מעצמה נחה שם. אלא גרסינן "זרק בפי הכלב". ומיהו בתוספות עירובין צט א כתבו בשם הר"ח דשפיר גרסינן "ונח", ראה שם.

19. וכבר נתבאר בפירושו משנתנו שהוא פטור באופן זה אפילו כשלא נזכר.

20. ראה בהערה הבאה.

21. א. נתבאר על פי רש"י. וכן מבואר בסוף העמוד "כיון דקא מיכוין מחשבתו משייא ליה מקום", והיינו, כמו שפירש רש"י במשנה, דבנחה בפי הכלב אין זו הנחה משום דבעינן מקום ארבעה, ולזה מועיל מחשבתו שיהא חשוב כמו מקום ארבעה על ארבעה.

וכן הוא מפורש בסוגיא דעירובין צט א:

אמר רב יוסף: השתיין ורק חייב חטאת, והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא, מחשבתו [שהוא צריך לכך] משייא ליה מקום [הוצאה חשובה, רש"י], דאי לא תימא הכי, הא דאמר רבה זרק ונח בפי הכלב או בפי הכבשן חייב חטאת, והא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה, וליכא, אלא מחשבתו משייא ליה מקום, הכא נמי מחשבתו משייא ליה מקום. ומיהו בהכרח צריך לומר לכאורה, דלאו

שאכל חלב [חיובו חטאת] והוא נותר [חיובו חטאת] מן המוקדשין⁽²²⁾ [חיובו אשם מעילות], ביום הכפורים [חיובו חטאת].

רבי מאיר אומר: יש לך להוסיף חטאות: אף אם היתה שבת⁽²³⁾ והוציאו בפיו⁽²⁴⁾ הרי זה חייב חטאת נוספת משום הוצאה. כלומר, פעמים שהוא חייב יותר חטאות, וכגון שהיתה שבת, והוציאו בפיו.

אמרו לו חכמים לרבי מאיר: אינו מן השם, אין חטאת זו משום אכילה, אלא משום

הוצאה, ואין לחושבה עם שאר החיובים התלויים באכילה.

הרי מבואר, שלכולי עלמא חייב משום הוצאה כשהוציאו בפיו, ואמאי חייב? הא אין דרך הוצאה בכך?!

אלא בהכרח, כיון דקא מיכוין, מחשבתו, שצריך לאוכלה בהליכתו, ואחשבה להוצאה זו בפיו, משויא ליה מקום.⁽²⁵⁾

הכא נמי, כשזרק ונח בפי הכלב או הכבשן, כיון דקא מיכוין להניחו בפי הכלב או בפי הכבשן, מחשבתו משויא ליה מקום.

הדרן עלך הזורק

מתחייב בשעת בליעה כמו על השאר "דבליעתו הויה הנחה אף על פי שמהלך, כדאמרינן לעיל פ' א כתיבתן זו היא הנחתן". וראה עוד בתוספות למה הוא חייב ואף על פי שפיו למעלה מעשרה טפחים מקרקע רשות הרבים שהוא אויר "מקום פטור".

25. לכאורה נראה שלשון זו אגב דברי רבה היא, כי גבי הוצאה בפיו אין החסרון משום מקום, אלא משום שאין דרך הוצאה בכך, אלא אגב שבדברי רבה החסרון הוא משום מקום, לכן נקטה הגמרא לשון זו, [אלא שבלשון המאירי משמע קצת לא כן, וצ"ע]. ועיקר הכוונה היא על פי מה שכתב רש"י בעירובין צט א דמחשבתו משויא ליה הוצאה חשובה, ומועיל גם לענין הוצאה שלא כדרך הוצאה.

שיאכלנה, ובפי הכבשן שתשרף שם, וכן השתיין ורק, אבל זרק על המקלות או על שום דבר אפילו במתכוין, לא אמרו "מחשבתו משויא ליה מקום".

22. כיון שנותר הוא, ממילא הוא מן המוקדשין.

23. כתב רש"י, שלכך הוצרך רבי מאיר לומר שהיתה שבת, כי רבי מאיר סובר: "אין עירוב והוצאה ליום הכפורים". והתוספות הביאו מן הגמרא בכריתות יד א, דלמסקנא מבואר שם טעם אחר, והוא: לכך נקט "שבת", כדי להוסיף חטאות, כי הוא חייב שתי חטאות, הן משום שבת והן משום יום הכפורים.

24. ביארו התוספות, שאף על ההוצאה הוא